


7. Мовленнева ситуація: плануємо робочий тиждень

Учні отримують робочий аркуш з календарним тижнем, який вони заповнюють інформацією про свого партнера. Для цього партнери питають один одного, що вони роблять протягом тижня і вносять відповіді у відповідні віконечка робочого тижня. На кожен день має бути зазначена принаймні одна активність. Діалог може бути таким:

Wochenplaner! 

	Montag	Dienstag	Mittwoch	Donnerstag
8 Uhr				
9 Uhr				
10 Uhr				
11 Uhr				
12 Uhr				
13 Uhr				
14 Uhr				
15 Uhr				
16 Uhr				
17 Uhr				
18 Uhr				
19 Uhr				
20 Uhr				

- Was machst du am Montag?
- Am Montag gehe ich ins Kino.
- Wann gehst du ins Kino?
- Ich gehe um 20 Uhr ins Kino. Was machst du am Montag?
- ...

Серед мовленневих ситуацій можуть бути також наступні комунікативні завдання: прокоментуйте фото; презентуйте прогноз погоди на тиждень; опишіть шлях до школи/ додому...; розіграйте діалог у магазині, лікарні, транспорті; опишіть фото-листівку з певної країни тощо.

Отже, зазначена інформація, на наш погляд, дає змогу зробити висновок, що мовленнєві ситуації мають обов'язково використовуватися в підручниках з іноземних мов для учнів 5–6 класів гімназії, адже вони забезпечують не тільки практичний рівень володіння мовою, а й формують компетентності, які сприятимуть успішній реалізації їх у різноманітних видах комунікативної діяльності.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов учнів початкової школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, О. С. Пасічник, Н. П. Басай; за наук. ред. В. Г. Редька. К. : ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 36 с.

2. Скалкин В. Л. Ситуация, тема и текст в лингвометодическом аспекте (организация материала для устной речи). *Русский язык за рубежом*. 1983. № 3. С. 52–57.

# ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ВМІНЬ АРГУМЕНТОВАНОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**О. С. ПАСІЧНИК**, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

В основній школі репродуктивні види діяльності, які зорієнтовані на відтворення певного матеріалу, поступово витісняються **продуктивним**. Очікується, що в учнів формуватимуться навички та вміння створювати якісно новий мовленнєвий продукт з опорою на особистий та навчальний досвід. Насамперед, у таких видах мовленнєвої діяльності, як говоріння та письмо.

Така практична зорієнтованість процесу навчання зумовлена компетентнісною парадигмою та має на меті надати учню можливість проявити власні таланти і підвищити його мотивацію до навчання. Одним із таких практико зорієнтованих видів діяльності, є **метод проєктів**, який для багатьох учителів нині став невід'ємним елементом навчання іноземної мови.

Проектна методика не є новим явищем у педагогічній теорії та практиці – уперше вона була описана в 1918 р. в книзі американського психолога В. Кілпатріка «Метод проектів» (*“The Project Method”*). В основі цієї технології лежать ідеї американських філософів Дж. Дюї та Е. Торндайка про те, що освіта є процесом накопичення та реконструкції вже наявного навчального та особистого досвіду учнів із метою його поглиблення та вдосконалення. Упродовж XX-XXI ст. окремі положення методу проектів розробляли Є. Полат, Н. Пахомова, Н. Чумак, О. Карп'юк; Л. Виготський, Д. Брунер вивчали його вплив на розвиток когнітивних процесів учнів.

Оскільки в основі методу проектів лежить дотримання чіткої послідовності операцій задля досягнення певних результатів навчальної діяльності, його розглядають як одну з педагогічних технологій. Відповідно до усталеної практики, передбачаються такі етапи виконання проекту:

**1. Підготовчий:** визначення теми й цілей проекту.

**2. Планування:** збір та обговорення ідей у групі (мозковий штурм); визначення джерел інформації, способів збору й аналізу інформації, способів представлення результатів; розподіл завдань та обов'язків між членами групи.

**3. Дослідження:** збір інформації та матеріалів; виконання проміжних завдань шляхом проведення опитування, спостереження, експериментування тощо.

**4. Результати/висновки:** аналіз отриманої інформації; формулювання висновків; підготовка кінцевого продукту.

**5. Презентація результатів:** здебільшого здійснюється в усній формі, з використанням засобів візуалізації (постер, презентація PowerPoint), рідше – письмово.

**6. Оцінювання результатів і процесу:** колективне обговорення, самооцінювання тощо.

Увага педагогів до цього виду діяльності зумовлена рядом **дидактичних переваг**. Так, робота над проектом відбувається, як правило, після опрацювання певної теми та пов'язана з висвітленням учнями її певного аспекту (для зручності в окремих підручниках проектне завдання повідомляється учням на початку роботи над темою). Відтак, працюючи над проектом, учні узагальнюють відомий мовний, мовленнєвий, а також фактичний матеріал. При цьому їх завдання полягає не лише у відтворенні змісту

опрацьованої теми, а й у доповненні її власним баченням.

Оскільки робота над проектом передбачає спільну участь декількох учнів, він дає змогу організувати їх злагоджену групову діяльність, під час якої вони навчаються не лише розподіляти між собою обов'язки (хто пише текст, готує ілюстративні матеріали тощо), але й спільно працюють над його змістом та проблемою. Вчителі відзначають, що завдяки своїй дидактичній сутності метод проектів дає змогу формувати й розвивати логічне, алгоритмічне, критичне та творче мислення учнів. Окрім того, будучи одним із різновидів групової взаємодії, метод проектів є потужним рушієм розвитку комунікативних умінь учнів, зокрема в таких продуктивних видах діяльності, як **діалогічне** та **монологічне мовлення**. Група – це середовище, у якому взаємодіють різні точки зору та підходи щодо вирішення однієї проблеми. Тому діалог у групі – це спільний пошук рішення, а відтак і конструктивна взаємодія, де одним із пріоритетів стає аргументованість та переконливість мовлення учня. Практично кожен етап роботи над проектом сприяє формуванню вмій діалогічного мовлення (зокрема це етап **підготовки, планування, дослідження** та **оцінювання**), і лише під час презентації учні вправляються в монологічному мовленні.

Однак, у випадку **недотримання організаційних вимог** перелічені дидактичні переваги можуть залишитися нереалізованими. Як засвідчує практика та автори популярної книги *«Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя»* Т. Вагнер та Т. Дінтерміт, учителі, які намагалися організувати групову роботу учнів над проектами, помічали, що часто вся або більша за обсягом частина діяльності лягає на плечі однієї дитини в той час, як інші байдикували [1, 161]. Щоб уникнути такого нерівномірного розподілу обов'язків, на наше переконання, учителям необхідно створити умови для вибудовування конструктивної комунікації між учнями, яка, з одного боку, дасть їм змогу формувати навички спільної та злагодженої діяльності, а з іншого – можливість активізувати відомі їм мовні засоби в мовленнєвій практиці.

**Етап підготовки та планування** роботи над проектом передбачає формулювання учнями запитань, висловлення власних ідей, їх аргументування, висловлення згоди та заперечень. Щоб цей процес не був хаотичним, а обговорення велось саме іноземною мовою та конструктивно,

учитель завчасно ознайомлює учнів з фразами-кліше, використовуючи які, людина аргументовано презентує власну думку, погоджується/заперечує тощо:

What about ...?  
 Let's take the ...  
 I think ... is a good idea.  
 I think so too.  
 ... is right.  
 I'm for ... because ...  
 don't think ... is a good idea.  
 I'm against ... because ...  
 No, ... is wrong.

Навіть, якщо ці фрази відомі для учнів, учителю доцільно повторно звернути їх увагу та наполягати на використанні відповідних структур та кліше.



Інше завдання, яке постає перед учителем, особливо на етапі ознайомлення учнів з проектною методикою, це подолання психологічних бар'єрів та залучення їх до процесу обговорення. Для прикладу, у процесі опрацювання теми «Україна» учні мають підготувати проект на тему «Подорож визначними місцями України» та презентувати його в класі. Оскільки не всі учні однаково охоче проявляють ініціативу та висловлюють власну думку, їх необхідно до цього підштовхнути. Для цього кожен учень мікрогрупи, яка працює над одним проектом, має **записати на папері** ті місця, які вважає за необхідне включити до його змісту, після чого має усно обґрунтувати свій вибір. Наприклад, “*I have chosen Kamyanets-Podilsky, because it is a very interesting place. There is a nice castle and I have photos for the project*”. Інші учні мають відреагувати та висловити власну думку: “*Yes. I agree. It is a nice choice*”, “*No! I have a better option. Let's take ...*” тощо.

Важливо дотримуватися обов'язкової письмової фіксації учнем власної ідеї. Дидактична «хитрість» полягає в тому, що неініціативні учні, навіть маючи гарні ідеї, не квапляться їх озвучувати з різних причин. Однак, наявність думки на папері змушує їх виконати поставлене завдання – пояснити свій вибір, а відтак, долучитися до обговорення проблеми засобами іноземної мови та робити перші кроки в груповій діяльності. Таким чином, обговорення проекту та його кінцевих результатів дає змогу формувати в учнів уміння невідготовленого діалогічного мовлення з орієнтацією на вирішення практичного завдання. Висловлюючи згоду чи незгоду, вони навчаються аргументувати власну думку, вести конструктивний діалог тощо.

Також учні отримують змогу практикувати вміння діалогічного мовлення, у випадку, якщо тема проекту передбачає проведення опитування задля збору інформації (наприклад, «*Hobbies and Free Time Activities of my Classmates*»). Так, вони навчаються ставити запитання, уточнювати інформацію та узагальнювати її. Головним завданням учителя є забезпечення іншомовного середовища, щоб уся комунікація між учнями відбувалась іноземною мовою.

Взаємодію учнів на етапі оформлення результатів проекту (добір текстових матеріалів та ілюстрацій, їх компонування, підготовка постера або комп'ютерної презентації) учителю контролювати складно – через брак часу на уроці його виконання здебільшого відбувається за межами шкільного середовища як частина домашнього завдання. Однак, завершенням роботи над будь-яким проектом є **презентація** та його захист у класі в присутності інших учнів. Вона здебільшого відбувається у формі **довіді-монологу**, який, на відміну від діалогічного мовлення, є спланованим мовленнєвим продуктом, а відтак потребує попередньої підготовки, добору відповідних мовних засобів та логічного структурування. Тобто, перед складанням тексту виступу учителю доцільно ознайомити учнів із фразами-кліше, які дадуть їм змогу правильно розставити акценти та структурувати зміст власного повідомлення. Наприклад:

Today I'd like to tell you about...  
 First of all / Secondly...  
 We like ... for lots of reasons.  
 To conclude/ to summarise...  
 That's the end of our presentation  
 Have you got any questions?

Бажано, щоб під час презентації учні не читали текст доповіді та підтримували зоровий контакт з аудиторією. При цьому використання доповідачами власних візуальних опор (нотатки довільної форми) не заперечується, оскільки вони дають змогу зняти напруження учнів і почуватися більш упевнено.

Хоча **презентація** результатів спільної роботи учнів є цікавим та інформативним заходом, часто лунають зауваження вчителів, що вона проходить у пасивному режимі, коли решта класу споглядає презентацію, не висловлюючи власних оцінних суджень, або ж готується до свого виступу. Вирішити цю проблему шаблоном *“Have you got any questions?”* або *“Did you like the presentation?”* неможливо. Натомість, пропонується залучати учнів до активної участі за допомогою запровадження системи взаємооцінювання (peer-assessment) якості проекту. Для цього вчителю потрібно узгодити з класом критерії та шкалу оцінювання. Як приклад, пропонуємо шкалу, підготовлену за результатами наших спостережень та консультацій з учителями:

Peer Assessment Sheet	
	<b>Content (зміст)</b>
	The information was interesting/new.
	You covered important points in the task.
	You provided examples/details.
	You gave your opinion.
	You gave arguments for your opinion.
	✍...
	<b>Structure (структура)</b>
	You introduced the topic.
	Your presentation had a clear structure.
	You showed your main points on the poster/...
	You summed up at the end.
	You invited us to ask questions.
	✍...
	<b>Delivery (виступ)</b>
	You were relaxed
	You made eye contact.
	You used notes.
	You spoke clearly.
	You explained your pictures
	✍...

Пропонована шкала є досить розгорненою та деталізованою, однак не остаточною. Перед використанням її необхідно обговорити та

узгодити з учнями, а за потреби додати власні критерії ✍.

Слухаючи виступ однокласників, кожний учень заповнює шкалу відповідно до запропонованих критеріїв, а після завершення один або декілька учнів висловлюють власну оцінку, на основі запропонованої шкали, пропонують свої коментарі. Таким чином, під час презентації результатів проекту аудиторія втрачає роль пасивних слухачів, натомість має уважно стежити за доповіддю, оцінювати її якісні характеристики (повнота, приклади, коректність мови тощо), після чого робити обґрунтовані висновки та пропонувати власну оцінку.

Таким чином, реалізується ще один з аспектів особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів – учень отримує роль суб'єкта навчального процесу. Окрім того, забезпечується прозорість оцінювання, оскільки шкала критеріїв є наперед визначена та узгоджена з класом і кожному учню відомо, за якими параметрами буде оцінюватися їх виступ. Оцінюючи виступ доповідача, учні вчергове практикують уміння аргументовано висловлювати власні думки, реагувати на критику тощо. У свою чергу, доповідач може реагувати на оцінку однокласників, приймаючи їх думку чи не погоджуючись з нею. Роль учителя – арбітр, фасилітатор або ж наставник, який спрямовує діяльність учнів у конструктивне русло.

Як бачимо, за умови раціонального планування проектна діяльність має досить широкий дидактичний потенціал для формування різних умінь і навичок. Фактично на кожному етапі роботи над проектом, змінюючи ролі (доповідач, оцінювач), учні мають можливість вправлятися в різних формах усномовленневої взаємодії: зокрема в діалогічному, монологічному мовленні та слуханні. Однак, на відміну від тренувальних діалогів у типових мікроситуаціях, де відповіді та запитання є дещо передбачуваними й шаблонними, діалогічне мовлення під час роботи над проектом включає елементи неочікуваності і незапланованості – наперед невідомо, якою буде реакція учнів на ту чи іншу пропозицію. При цьому більшість фраз є своєрідними оцінними судженнями співрозмовників, на які учень має відповідно реагувати. Таким чином, вони здобувають корисний досвід аргументовано висловлювати власні думки та вести конструктивний діалог.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Вагнер Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя . – К.: Наш формат, 2018. – 312.